

Redakcja merytoryczna: mgr inż. **Jan Kielin**¹

GENERAL BRYGADIER FELIKS DELA – WIZJONER I TWÓRCA OBRONY CYWILNEJ I OCHRONY PRZECIWOŻAROWEJ

**Brigadier General Feliks Dela
– A Visionary and Creator of Civil and Fire Protection²**

**Генерал бригадир Феликс Дэла
– визионер и образователь гражданской защиты и пожарной охраны**

Abstrakt

Gen. brygadier Dela Feliks jest jednym z głównych twórców przekształceń w obszarze ochrony przeciwpożarowej, jakie nastąpiły w kraju w związku ze zmianami ustrojowymi w Polsce w końcu ubiegłego wieku. Dotyczy to rozwiązań organizacyjnych systemu ratowniczego, a w szczególności utworzenia Krajowego Systemu Ratowniczego, a także systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego kadr dla systemu ratowniczego. Podejmował też wysiłki mające na celu zreformowanie rozwiązań organizacyjno-prawnych w zakresie obrony cywilnej w kraju. Służbę w ochronie przeciwpożarowej rozpoczął w roku 1964 wstępując do Szkoły Oficerów Pożarnictwa w Warszawie, po ukończeniu której został skierowany do Szkoły Podoficerów Pożarnictwa w Krakowie. Następnym etapem służby Generała Deli była Komenda Miejska Straży Pożarnych w Bytomiu gdzie pełnił najpierw funkcję zastępcy, a następnie Komendanta Rejonowego Straży Pożarnych w Bytomiu. W roku 1984 został powołany na stanowisko Komendanta Szkoły Chorążych Pożarnictwa w Krakowie. 26 lutego 1992 roku został powołany przez Premiera Jana Olszewskiego na stanowisko Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej. Był więc pierwszym funkcjonariuszem Państwowej Straży Pożarnej. Z dniem 01.01.1997 r. w związku z przeniesieniem przez Sejm zadań Obrony Cywilnej Kraju z resortu Obrony Narodowej do resortu Spraw Wewnętrznych i Administracji objął stanowisko Szefa Obrony Cywilnej Kraju. Funkcję tę pełnił do końca 1998 roku. W latach 1999 – 2001 przygotowywał wraz zespołem koncepcje modernizacji systemu szkolenia ratowników OSP. W roku 2001 Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji powierzył Mu stanowisko Dyrektora Departamentu Bezpieczeństwa Powszechnego w MSWiA, które pełnił do roku 2002. W roku 2002 objął stanowisko Dyrektora Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach i jednocześnie został powołany na Szefa Zespołu Koncepcyjnego MSWiA, którego zadaniem było opracowanie projektów ustaw: o Zintegrowanym Systemie Ratowniczym i Bezpieczeństwie obywatelskim, pełniąc jednocześnie funkcję doradcy sekretarza stanu w MSWiA do spraw bezpieczeństwa powszechnego państwa³.

Abstract

Brigadier general Feliks Dela is one of the main initiators of the transformations in the area of fire protection which took place in the country as the result of political changes in Poland at the end of the last century. The changes concerned organizational solutions in the rescue system, particularly establishment of the National Rescue System, and professional educational and training system of rescue system personnel. Feliks Dela undertook also efforts aimed at reforming organizational and legal solutions in the area of civil defence in the country. His service in firefighting, General Dela started in 1964 with the appointment to the Higher School for Fire Service Officers. After graduation he was directed to the Non-Commissioned Fire Service Officers Academy in Cracow. The following step in his career was the Municipal Fire Department in Bytom, where he performed the function of a Vice-Commandant and then Regional Commandant of Fire Services in Bytom. In 1984 he was appointed Commandant of Firefighting Academy in Cracow. On 26 February 1992 he was appointed by the Prime Minister Jan Olszewski the Chief Commandant of the State Fire Service. This means that he was the first functionary of the State Fire Service. From the date of 01.01.1997 when the Parliament passed the responsibilities related to the national civil protection from the Department of National Protection to the Department of Internal Affairs and Administration he got the post of the Chief of the National Civil Defence. He fulfilled this duty till the end of 1998. In 1999-2001 he prepared together with his team the conception for the modernization of OSP rescuers training system. In 2001 the Minister of Internal Affairs and Administration admitted him a position of the Director of the General Safety Department in MSWiA. He fulfilled this duty till 2002.

¹ Współpraca merytoryczna: Dorota Kramarczyk, Jan Gołębiowski, Krzysztof Kociołek

² Brigadier general – the highest rank in Polish State Fire Service / Генерал бригадир - самое высокое звание в пожарной службе в Польше

³ S. Mazur, *Właściwy człowiek na właściwym miejscu*, wyd. EDURA 2013.

In 2002 he was appointed the Director of the Central Museum of Firefighting in Myslowice and at the same time the Chief of Conceptual Team of the Ministry of Internal Affairs and Administration which aimed to design drafts of acts on: Integrated Rescue System and Civil Security. Simultaneously, he served as an advisory of the Secretary of State in the Ministry of Internal Affairs and Administration for the state security issues.

Аннотация

Генерал бригадир Феликс Дэла является одним из главных авторов преобразований в сфере противопожарной охраны, которые происходили в нашей стране в связи с изменением государственного строя Польши в конце прошлого века. Эти преобразования касались организационных решений в структуре спасательной системы, а особенно образования Государственной Спасательной Системы и системы обучения и профессионального совершенствования знаний сотрудников спасательной системы. Генерал бригадир Феликс Дэла службу в пожарной охране начал в 1964 году, поступая в Школу офицеров пожарной охраны в Варшаве. После окончания этой школы был направлен в Школу подготовки подофицеров пожарной охраны в Кракове. Следующим этапом службы Генерала Дэли была Местная комендатура пожарных служб в г. Бытом, где сначала исполнял обязанности заместителя, а потом стал районным комендантом пожарных служб в г. Бытом. В 1984 году был назначен на должность коменданта Школы хорунжих пожарной охраны в Кракове. 26 февраля 1992 года был назначен премьер-министром Яном Ольшевским на должность Главного коменданта Государственной Пожарной Службы. Стал ведь первым сотрудником Государственной Пожарной Службы. С 1 января 1997 года в связи с передачей Сеймом задач Гражданской защиты государства из ведомства национальной обороны в департамент внутренних дел и администрации занимал должность руководителя гражданской защиты государства. Эту должность занимал до конца 1998 года. В 1999-2001 годах подготовил вместе с группой концепции по модернизации системы обучения спасателей OSP. С 2001 по 2002 год, по решению Министра Внутренних Дел и Администрации, исполнял должность Директора Департамента Общей Безопасности. В 2002 году занял должность Директора Генерального музея пожаротушения в г. Мысловице и одновременно был назначен на должность Руководителя концептуальной команды Министерства внутренних дел и администрации, задачей которой была разработка проектов законов: о Интегрированной системе спасения и гражданской безопасности. Одновременно Генерал Дэла занимал должность помощника секретаря стана в MSWiA по делам общей безопасности государства.

Gen. brygadier Feliks Dela urodził się 4 października 1943 r. w Kalinie Małej, pow. miechowski. W 1948 r. wraz z rodzicami przeniósł się do miejscowości Miechów-Charsznica, w której wychowywał się i uczęszczał do szkoły podstawowej.

Pożarniczą karierę zawodową rozpoczął po skończeniu Technikum Górniczego w Dąbrowie Górniczej i uzyskaniu tytułu technika eksploatacji złóż węgla kamiennego. W 1964 roku podjął naukę w Szkole Oficerów Pożarnictwa w Warszawie, którą ukończył w roku 1967. Po promocji oficerskiej ppor. poż. Feliks Dela rozpoczął służbę w Szkole Podoficerów Pożarnictwa w Krakowie (gdzie był już wcześniej na praktyce zawodowej jako podchorąży SOP). Lubił pracę dydaktyczną, korzystał z doświadczenia pedagogicznego starszych kolegów: płk. poż. Zbigniew Jacorzyński, płk. poż. Zenon Sawicki, mjr poż. Henryk Kaliciecki. Dużą sympatią obdarzali go słuchacze – był rówieśnikiem większości z nich. Ppor. poż. F. Dela był wymagającym oraz szanującym słuchaczy oficerem i wykładowcą, dzięki czemu cieszył się powszechnym szacunkiem. Bardzo aktywnie uczestniczył w życiu szkoły, wykazując się wieloma inicjatywami.

W styczniu 1971 r. został przeniesiony na stanowisko zastępcy komendanta miejskiego Straży Pożarnych w Bytomiu. W tym samym roku uczestniczył z jednostkami ZSP Bytom w działaniach ratowniczo-gaśniczych podczas katastroficznego pożaru w Rafinerii Nafty w Czechowicach-Dziedzicach. Za udział w tej akcji został uhonorowany Srebrnym Krzyżem Zasługi.

W latach 1974-1978 studiował w Wyższej Oficerskiej Szkole Pożarnictwa, po ukończeniu której uzyskał tytuł inżyniera pożarnictwa. W roku 1976 został powołany na stanowisko Komendanta Rejonowego SP w Bytomiu.

Jego powrót do Krakowa nastąpił po kilkunastu latach – 15 listopada 1984 r., kiedy to został powołany na

stanowisko Komendanta Szkoły Chorażych Pożarnictwa. Szkoła ta została utworzona na bazie dotychczasowej Szkoły Podoficerów Pożarnictwa w roku 1973. Jako Komendant nie miał łatwego zadania – bowiem krakowskiej „chorążówce” groziła likwidacja. Po analizie sytuacji w SchP przystąpił do opracowania planu naprawy. Najważniejsza była rozbudowa i modernizacja przepelnionych obiektów szkolnych o stosunkowo niskim, jak na ówczesne czasy, standardzie. Należy tu nadmienić, że w drugiej połowie lat 70. ubiegłego wieku została opracowana koncepcja dla nowej, nowoczesnej szkoły wraz ze szczegółową strukturą organizacyjną. W oparciu o te dokumenty uzyskano przydział terenu pod jej budowę (działka o powierzchni 10 ha). Został wykonany projekt budowlany, ale niestety zadanie to nie zostało podjęte przez ówczesne kierownictwo szkoły.

W krótkim czasie Feliks Dela stworzył koncepcję rozbudowy SchP w Krakowie na bazie dotychczasowych obiektów. Koncepcja została zaakceptowana, a po uzyskaniu środków finansowych ruszyła rozbudowa i modernizacja obiektów szkolnych, a także trzech bloków mieszkalnych, do których przeniosły się 42. rodziny mieszkające dotychczas w bloku przejętym przez szkołę.

Dzięki zaangażowaniu, pomysłom i operatywności komendanta Deli np. w zdobywaniu materiałów budowlanych, w założonym terminie przeprowadzono modernizację połączoną z rozbudową. Wyposażenie szkoły zaprojektowano według najnowocześniejszych w ówczesnym czasie standardów.

Komendant Feliks Dela rozpoczął także prace związane z unowocześnieniem programu nauczania, doprowadzając do stworzenia „Programu nauczania – policealne studium zawodowe na podbudowie liceum ogólnokształcącego (technikum), zawód – technik pożarnictwa, spe-

cialność – ochrona przeciwpożarowa”, który po zatwierdzeniu zaczął obowiązywać od 1987 roku.

Lata osiemdziesiąte to także okres otwierania się Szkoły Chorążych Pożarnictwa na świat – w tym czasie w szkole gościło wiele delegacji zagranicznych, między innymi z Niemiec, Czechosłowacji, Jugosławii, Związku Radzieckiego. Zaczęto także przygotowywać podwaliny stałej współpracy i wymiany praktykantów z innymi szkołami pożarniczymi z zagranicy.

W okresie tym w krakowskiej Szkole Chorążych Pożarnictwa zainicjowano konkurs pod hasłem „Kadet wszechstronny”, którego celem było podniesienie poziomu wiedzy ogólnej oraz edukacja humanistyczno-historyczna kadetów. To także okres współorganizacji Ośrodków Metodycznych – pierwsze spotkanie pożarniczej kadry dydaktycznej miało miejsce w Krakowie w roku 1988.

W roku 1986 płk. Feliks Dela, w porozumieniu z Komendantem Wojewódzkim Straży Pożarnych w Krakowie – płk. poż. Mieczysławem Feliksem, wcielił w strukturę organizacyjną szkoły zlokalizowany w budynku szkoły III Oddział ŻSP. Było to bardzo nowatorskie rozwiązanie, precedensowe w skali kraju. Bardzo szybko okazało się, że etatowa kadra szkoły, przy wsparciu kadetów, dobrze radziła sobie z nowymi zadaniami, mimo obaw społeczeństwa i sceptyków. Była to wówczas jedyna w Polsce szkoła, której kadeci brali udział w akcjach gaśniczych, zyskując przy tym doświadczenie oraz podnosząc swoje kwalifikacje zawodowe. Rozwiązanie to zostało potem wdrożone we wszystkich szkołach PSP po roku 1992 r.

Praktyczne podejście komendanta Deli do zawodu technika pożarnictwa przełożyło się także na jego wizję zapewnienia słuchaczom możliwości odbywania ćwiczeń poligonowych. To dzięki staraniom płk. poż. Feliksa Deli SChP pozyskała obiekty po byłej Spółdzielni Kółek Rolniczych w miejscowości Kościelec koło Proszowic, gdzie w roku 1989 odbyło się pierwsze szkolenie unitarne – dwumiesięczne szkolenie równoważne ze szkoleniem podstawowym strażaka ratownika. Obecnie znajduje się tam nowoczesny poligon pożarniczy z wyposażeniem spełniającym wymagania podstawy programowej w zawodzie technik pożarnictwa oraz baza hotelowa dla uczestników szkoleń.

Nowoczesny sprzęt ratowniczo-gaśniczy będący na wyposażeniu SChP, najnowocześniejsze środki dydaktyczne i wyposażenie oraz bardzo dobre warunki lokalowe spowodowały, że zgodnie z zamierzeniami komendanta Feliksa Deli krakowska SChP stała się wzorcową placówką w Polsce.

Koniec lat osiemdziesiątych XX wieku był okresem intensywnych dyskusji nad koncepcjami funkcjonowania jednostek zawodowych straży pożarnych i całego systemu ochrony przeciwpożarowej w Polsce. Wynikało to z zachodzących w kraju zmian ustrojowych.

Rok 1991 zaowocował aktami prawnymi przygotowanymi przez środowisko wrocławskie, mającymi fundamentalne znaczenie dla przyszłego kształtu ochrony przeciwpożarowej i służby pożarniczej w kraju. Dnia 24 sierpnia tamtego roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił dwie ustawy: o ochronie przeciwpożarowej i o Państwowej Straży Pożarnej.

Ustawy pożarnicze, uchwalone 24 sierpnia 1991 r., weszły w życie z dniem 1 stycznia 1992 r., wprowadzając całkowicie nowe regulacje zarówno w zakresie zasad ochrony przeciwpożarowej, jak i służby funkcjonariuszy pożarnictwa. Już przed ich uchwaleniem zespół, który pracował pod przewodnictwem ówczesnego pułkownika pożarnictwa Feliksa Deli, przygotowywał merytoryczną bazę do późniejszych aktów wykonawczych do obu ustaw. Opracowanie wszystkich przepisów na nowo stanowiło nie lada wyzwanie. Wyzwaniem były także spotkania z funkcjonariuszami pożarnictwa z zakładowych straży pożarnych, których sytuacja prawna na gruncie nowej ustawy o Państwowej Straży Pożarnej była dość niejasna. Przed osobami biorącymi udział we wdrażaniu nowych rozwiązań stało wiele zadań, w tym kilka najważniejszych, wynikających z dyrektyw ustawodawcy. Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej został zobowiązany do zorganizowania nowej formacji w ciągu sześciu miesięcy od wejścia w życie ustawy o PSP. Jednocześnie został zobowiązany do zorganizowania, nie później niż w ciągu 3 lat od tej daty, krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, czyli całkowicie nowej, nieznannej wcześniej „funkcjonalności” państwa.

Tuż po wejściu w życie ustaw pożarniczych należało ustalić strukturę kadrową PSP oraz określić zasady przekształceń w strażach zakładowych. Wszystkie te działania wymagały wydania aktów wykonawczych do ustaw pożarniczych, by z dniem 1 lipca 1992 r. PSP mogła zacząć funkcjonować. Obie ustawy zawierały w sumie około 70 upoważnień, które należało pilnie wykonać. Większość z nich zostało ujętych w nowatorskiej ustawie o PSP.

W tej sytuacji nowy Komendant Główny PSP Feliks Dela, powołany z dniem 26 lutego 1992 r., musiał stać czoła ogromowi pracy organizacyjnej i legislacyjnej. Pierwsze cztery miesiące służby na stanowisku Komendanta Głównego były dla niego i jego najbliższych współpracowników najtrudniejsze, a jednocześnie decydujące dla konstytuującej się zgodnie z przyjętymi ustawami formacji. Tym trudniejsze, że w pierwszych dniach czerwca 1992 roku nastąpiła nagła zmiana rządu i tym samym zmiana kierownictwa Resortu Spraw Wewnętrznych. Przez dłuższy czas nie było osoby piastującej funkcję wiceministra nadzorującego służbę. Istniała pilna potrzeba przygotowania i powołania niezbędnych kadr kierowniczych PSP – dotyczyło to ok. 500 stanowisk – komendanci wojewódzcy i ich zastępcy, komendanci szkół i ich zastępcy oraz komendanci rejonowi.

W pierwszym okresie funkcjonowania PSP borykano się z przepływem środków finansowych, które zgodnie z korektą budżetu państwa dokonaną przez Sejm RP zostały z dniem 1 lipca przeniesione z budżetów wojewódzkich do budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na finansowanie PSP. Proces ten przebiegał bardzo opornie i w efekcie nie wszystkie planowane środki trafiły do dyspozycji komendanta głównego PSP. Spowodowało to istotne trudności w funkcjonowaniu nowo powstającej służby. Sprawne zarządzanie przez komendanta skromnym w tym okresie budżetem umożliwiło uruchomienie i funkcjonowanie wszystkich jednostek organizacyjnych nowej w resorcie MSW służby.

Trudno sobie wyobrazić przy dzisiejszej technice, jak mozolne było terminowe przygotowanie tak wielu projektów aktów normatywnych w stosunkowo krótkim czasie. Największym problemem było połączenie idei z racjonalizmem, czyli wypracowanie koncepcji, która będzie zarazem odpowiadać zamierzeniom ustaw pożarniczych i nadawać się do praktycznej realizacji, to praca nad zorganizowaniem PSP i zaprojektowaniem aktów wykonawczych napotykała na trudności bardziej przyziemne. Mimo wielu trudności, niedostatku kadry, działania pod presją czasu czy kłopotów technicznych, dzięki współpracy wszystkich zaangażowanych osób oraz nieustannemu wsparciu ze strony komendanta Deli, ustawy udało się wdrożyć na czas. Państwowa Straż Pożarna zaczęła funkcjonować w pełnym zakresie od 1 lipca 1992 r.

Jednak przez dłuższy okres po powstaniu tej formacji i nadaniu jej ładu organizacyjnego komendant główny musiał rozwiązywać problemy związane z wprowadzonymi regulacjami. Trzeba pamiętać, że wszystkie opisane wydarzenia miały miejsce w okresie przyspieszonej transformacji ustrojowej Polski. Ścierały się różne racje polityczne, różne zapatrywania i różne pomysły. W samej Państwowej Straży Pożarnej można było zidentyfikować różnorodne grupy zapatrywań na to, jaka ma być jej przyszłość i czy krajowy system ratowniczo-gaśniczy ma obejmować ratownictwo drogowe i medyczne. Generał Dela wielokrotnie negocjował i uzasadniał swoją wizję zmian, która w ówczesnych realiach była bardzo nowatorska. Obecnie zadania wykonywane przez PSP wydają się dość naturalne. Jednak wówczas opór przed ich poszerzeniem w stosunku do tradycyjnych, sprzed reformy, był spory. Wiele trudu wymagało przekonanie do zmian zwłaszcza związków zawodowych, kiedy część współtwórców ustaw pożarniczych wycofała się z dotychczasowej aktywności. Ponadto obawy polityków wzbudzała kwestia sfinansowania tego przedsięwzięcia. W tej sytuacji należało przekonać rząd, że planowane zmiany dotyczą całego kraju. Dzięki zaangażowaniu i nieustraszeniu generała Deli udało się wypracować docelowy model krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego i wdrożyć w terminie zakładanym przez ustawodawcę, czego pokłosiem jest obecny kształt PSP.

Kwestią, która stanowiła duży problem organizacyjny dla służb PSP, był status prawny funkcjonariuszy zakładowych straży pożarnych, którzy nie zostali przyjęci do Państwowej Straży. Komendant Dela dołożył wszelkich starań, aby zostali oni objęci systemem emerytalnym na tych samych zasadach, co funkcjonariusze Policji.

Zespół pod przewodnictwem Feliksa Deli przyjął założenie, że w strukturach Państwowej Straży Pożarnej podstawową rolę będą odgrywać jednostki ratowniczo-gaśnicze. Sieć tych jednostek, które mogły w określonym czasie skutecznie reagować na zaistniałe zagrożenia, wymagała nowelizacji. Równie dużo uwagi poświęcono wyposażeniu ich w sprzęt odpowiedniej jakości i przygotowaniu załóg do jego obsługi. Aby etatowo wzmocnić te jednostki, uszczuplone zostały etaty w komendach Państwowej Straży Pożarnej na wszystkich szczeblach. Większość kadry oficerskiej i aspirantów przesunięto do jednostek ratowniczo-gaśniczych. Zespół zaproponował

utworzenie komend wojewódzkich Państwowej Straży Pożarnej na fundamencie funkcjonujących obszarów operacyjnych. Było ich 14. Zatrudniały od 70 do 90 strażaków. Koncepcja ta nie uzyskała jednak akceptacji polityków i w konsekwencji powstało 49 komend wojewódzkich zgodnie z podziałem administracyjnym kraju.

Do systemu ratowniczego włączono 26 zakładowych zawodowych straży pożarnych, mających siedzibę zakładach, w których istniało szczególnie duże ryzyko pożaru. Zespół opracował także organizację wewnętrzną i zadania komend wojewódzkich oraz rejonowych Państwowej Straży Pożarnej, organizację kształcenia i doskonalenia zawodowego, wymagania zdrowotne i psychofizyczne dotyczące strażaków PSP, organizację krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego, normatywy wyposażenia jednostek ratowniczo-gaśniczych. Sprecyzowane zostały definicje jednostki ratowniczo-gaśniczej, pojęcie sekcji, zastrępu itd.

Generał, wdrażając przygotowaną wcześniej koncepcję utworzenia Państwowej Straży Pożarnej, napotykał na wiele trudności. Jedną z poważniejszych było stanowisko profesora Kuleszy, który przygotowywał założenia reformy administracji w kraju i który zdecydowanie opowiadał się za tym, że straż pożarna powinna funkcjonować w ramach struktur samorządowych (tak jak to było i jest obecnie w innych krajach europejskich). Komisja Kuleszy była przeciwna tworzeniu Państwowej Straży Pożarnej jako scentralizowanej struktury. Dzięki merytorycznej dyskusji w ramach komisji na posiedzeniu w Krakowie profesora Kuleszę udało się przekonać do koncepcji utworzenia takiej służby na okres transformacji ustrojowej, pod warunkiem określenia dokładnego momentu, po którym miała ona przejść do administracji samorządowej. Istotnym argumentem wykorzystanym w tej dyskusji przez przedstawiciela PSP były doświadczenia z akcji gaśniczej podczas pożaru lasów w Kuźni Raciborskiej.

Stojący na czele PSP Dela z jednej strony musiał stawić czoła przeciwnikom nowej formacji, z drugiej zaś wyzwaniom natury ratowniczej. Siły ratownicze nowo powstałej PSP bardzo szybko zostały wystawione na poważną próbę w trakcie udziału w wielkich i skomplikowanych akcjach ratowniczo-gaśniczych, takich jak m.in. pożar lasów w Kuźni Raciborskiej (1992), wybuch gazu w budynku mieszkalnym w Gdańsku (1994), czy też działania ratownicze podczas powodzi „tysiąclecia” w Polsce (1997).

Prace nad zorganizowaniem KSRG pod nadzorem komendanta Deli miały na celu zwiększenie społecznego poczucia bezpieczeństwa. Przyjął on podstawową zasadę, że każdy sygnał o zagrożeniu, bez względu na rodzaj niebezpieczeństwa, uruchamia system, który je zlikwiduje. Jednak zła sytuacja finansowa zmusiła Feliksa Delę do ponownej weryfikacji planów utworzenia systemu ratowniczo-gaśniczego. Na szczęście w środowiskach decyzyjnych zwyciężyła koncepcja umożliwiająca kontynuowanie prac nad utworzeniem tej struktury i rozszerzeniem zasięgu jej działalności w miarę pozyskiwania funduszy.

Straż pożarna bardzo szybko zdobyła społeczne uznanie jako najbardziej profesjonalna służba w kraju, gotowa nieść pomoc w każdej sytuacji zagrożenia ludzkiego

życia, zdrowia, mienia i środowiska naturalnego. Zasluga Feliksa Deli stało się unowocześnienie technicznego wyposażenia straży pożarnych, odmłodzenie kadry i wzrost poziomu jej wykształcenia. Nastąpiła również znacząca przemiana w świadomości strażaków i społeczeństwa. Na dużą skalę rozpoczęto modernizację i budowę ponad 200 nowoczesnych strażnic. Stworzono ponadto struktury grup szybkiego reagowania i tych odpowiedzialnych za współpracę międzynarodową. W 1995 r. wprowadził skutecznie w życie Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy.

Generał był pomysłodawcą utworzenia w sejmie zespołu posłów strażaków. Zespół taki został utworzony i funkcjonuje aktywnie do dzisiaj.

W 1994 r. Feliks Dela podjął ryzykowną decyzję o przejściu terenu i koszar po likwidowanej jednostce wojskowej w Częstochowie i powołaniu na tej bazie Centralnej Szkoły PSP. Tym trudniejszą, że sytuacja ekonomiczna PSP nadal nie była stabilna. Jednak z perspektywy lat można jednoznacznie stwierdzić, że miała ona strategiczne znaczenia dla struktur PSP.

Do trudnych decyzji, które podjął, trzeba też z całą pewnością zaliczyć powołanie najlepszych jednostek ochotniczych straży pożarnych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Liczne były głosy, że powstanie Państwowej Straży Pożarnej i przejście przez nią nowych, trudnych i niebezpiecznych zadań znacznie umniejszy funkcję ratowniczą jednostek OSP i że ich rola zostanie ograniczona do gaszenia wiejskich pożarów.

Z dniem 31.12.1997 gen. Dela został odwołany ze stanowiska komendanta głównego PSP i z dniem 01.01.1998 r. powołany przez premiera na stanowisko szefa Obrony Cywilnej Kraju. Zadania Obrony Cywilnej Kraju przejął resort spraw wewnętrznych.

Jako szef Obrony Cywilnej Kraju w latach 1997-1998, gen. brygadier Feliks Dela zapoczątkował wdrażanie nowoczesnego systemu bezpieczeństwa cywilnego państwa. Ten rozdział z życia Feliksa Deli, aczkolwiek przywoływany w licznych opracowaniach i wspomnieniach, jest mało znany i wypaczony pod wpływem dalekich niekiedy od rzeczywistości interpretacji zachodzących wówczas zdarzeń oraz pod kątem dodania splendoru wspominającym te czasy. Sam zainteresowany ten okres traktuje też powierzchownie, jako jeden z mało znaczących w jego życiu, co wymaga jednak skorygowania, a nawet dogłębnego opracowania naukowego, dopóki zachowały się materiały w archiwach.

Rok 1997 był przełomowy dla Deli i wielu przedsięwzięć z obszaru bezpieczeństwa. We wspomnieniach Feliksa Deli zwraca uwagę na fakt, że wraz z zaproszeniem Polski do programu „Partnerstwo dla Pokoju” (PdP) i pod wpływem rozszerzania NATO, zaczęło do nas napływać nowe słownictwo, które wiele osób usiłowało zastosować, nie rezygnując przy tym z całej siatki paradygmatów wschodnich⁴, militarnej retoryki i odziedziczonych

nawyków. Sytuacja wymagała podjęcia wysiłku porządkującego obszar terminologiczny z obszaru bezpieczeństwa – z pozycji szefa OCK koordynacji zadania podjął się Feliks Dela.

Już w kwietniu przeprowadzono zajęcia dla kadry kierowniczej na temat rozwiązań w obszarze ochrony ludności w państwach zachodnich. Na początku maja została powołana sekcja PC (planowania cywilnego) z zadaniem śledzenia rozwiązań w zakresie ochrony cywilnej w państwach członkowskich NATO i Unii Europejskiej. Natomiast 26 maja Dela na posiedzeniu zespołu negocjacyjnego wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych zaprezentował materiał przygotowany przez sekcję PC pt. *Problemy ochrony ludności w obszarze III filar*, który zawierał treści ochrony ludności z uwzględnieniem rozwijającego się już wtedy w Europie zarządzania kryzysowego. Z dzisiejszego punktu widzenia materiał zawierał wiele uproszczeń, ale to właśnie on stał się natchnieniem dla wielu „znawców przedmiotu” i w wielu opracowaniach pojawiły się tak zwane cztery fazy, przy czym bliższa analiza treści pozwala wyjść z tezą, że nie wszyscy autorzy wiedzieli, o co chodzi. Nie da się bowiem zamknąć faz zapobiegania, przygotowania i odbudowy do tzw. kierowania bezpieczeństwem, do reagowania. „Zarządzanie w sytuacji klęski żywiołowej” (samo sformułowanie jest karkołomne) dotyczy tylko reagowania. Prezentacja zyskała uznanie odbiorców i podjęto decyzję o kontynuacji prac nad tematem, które zostały przerwane najpierw przez powódź, a później przez zmianę orientacji politycznej władz w kraju po jesiennych wyborach.

Podczas powodzi zebrano poważny bagaż doświadczeń zarówno w zakresie koordynacji prowadzonych działań, jak i koordynacji pomocy zarówno krajowej, jak i zagranicznej. W tym czasie po raz pierwszy podjęto temat funkcji kryzysowych, których liczbę wtedy określono na dwadzieścia osiem (sekcja PC)⁵. Później w wielu opracowaniach odnoszono się do tych funkcji, ale do dzisiaj ten problem nie został rozwiązany.

W 1997 r. Urząd Szefa OCK uczestniczył w formułowaniu Indywidualnego Planu Partnerstwa w zakresie „cywilnym”, ale słownictwo i tak zostało zmienione przez głównych autorów. Sam gen. Dela był w tym czasie jednym z dwóch członków delegowanych z Polski do pracy w natowskiej Grupie Ad Hoc ds. Interoperacyjności. Grupa ta zajmowała się określeniem obszaru celów interoperacyjności dla cywili, a w wyniku analiz wykazała, że na około 40 celów cywilne planowanie kryzysowe może zapewnić realizację 10.

Niezależnie od optyki widzenia spraw cywilnych w zakresie przystąpienia do NATO i UE przez czynniki wojskowe, pracownicy USOCK brali udział w licznych formach szkolenia w zakresie cywilnego planowania kryzysowego (CEP) w ramach programu Partnerstwo dla Pokoju.

zarządzanie kryzysowe w ustawie określono jako „element kierowania bezpieczeństwem”, co ostatecznie zablokowało rozwój tej aktywności w Polsce.

⁵ Na przykład w tym czasie w Szwecji liczba funkcji wynosiła 18, w Kanadzie – 22, w Stanach Zjednoczonych 12 (po atakach na WTC tę liczbę określono na poziomie 15).

⁴ Typowy przykład to „cywilne planowanie kryzysowe”, które tłumaczono w tym okresie jako „planowanie obrony cywilnej” (takiego zwrotu używano jeszcze przez wiele lat – również w Indywidualnym Planie Partnerstwa). Innym przykładem może być „zarządzanie kryzysowe”, które stosowano wymiennie jako: zarządzanie w sytuacji nadzwyczajnej, zarządzanie w sytuacji kryzysowej, zarządzanie w sytuacji klęski żywiołowej itd. W końcu

Pierwsze spotkanie w formule NATO + 3 odbyło się w dniach 23 i 24 lutego 1998 r. w Budapeszcie. Polskiej delegacji przewodniczył Feliks Dela. NATO reprezentowali dyrektor generalny DCEP – dr Francesco Palmeri i Susan Pond. W trakcie spotkania zostało wyjaśnionych wiele kwestii z zakresu cywilnego planowania kryzysowego, gotowości cywilnej i zarządzania kryzysowego – strony zobowiązały się wówczas do przygotowania własnych koncepcji dotyczących tych obszarów. Z końcem roku 1998 został odwołany ze stanowiska Szefa Obrony Cywilnej.

Po odwołaniu z stanowiska Szefa OCK rozpoczął prace nad koncepcją współczesnego systemu szkolenia ochotniczych straży pożarnych i nowoczesnej społecznej formacji ratowniczej. Opracowany pod jego przewodnictwem program „Feniks 2020” zyskał aprobatę Prezydium Zarządu Głównego ZOSP RP, którego jest członkiem. Przygotował Narodowy Program Bezpieczeństwa Cywilnego, nadając wysoką rangę społecznym formacjom ratowniczym, w których upatrywał fundament systemu bezpieczeństwa cywilnego państwa.

W 2001 r. minister spraw wewnętrznych i administracji powierzył Feliksowi Deli stanowisko dyrektora Departamentu Bezpieczeństwa Powszechnego MSWiA. Reprezentując rząd przed komisjami sejmowymi, Dela przyczynił się do wprowadzenia w życie ustawy o stanie kłęski żywiołowej, która stworzyła prawne podwaliny nowoczesnego systemu zarządzania kryzysowego w Polsce. Był inicjatorem i autorem wielu wykonawczych aktów prawnych do ustaw w zakresie prawa kryzysowego i ratownictwa.

W lipcu 2002 r. został dyrektorem Centralnego Muzeum Pożarnictwa w Mysłowicach i szefem zespołu koncepcyjnego MSWiA do opracowania projektów ustaw: o *Zintegrowanym Systemie Ratowniczym* i *Bezpieczeństwie obywatelskim*, pełniąc jednocześnie funkcję doradcy sekretarza stanu w MSWiA do spraw bezpieczeństwa powszechnego państwa.

Zaprezentowano tu tylko nieliczne przedsięwzięcia realizowane przez gen. Feliksa Delę w zakresie gotowości cywilnej i przez to prowadzące do podwyższania standardów bezpieczeństwa.

Gen. brygadier Feliks Dela zapisał się na kartach historii pożarnictwa jako główny architekt gruntownych przemian w systemie ochrony przeciwpożarowej naszego kraju, twórca nowoczesnej służby ratowniczej Państwowej Straży Pożarnej oraz autor krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego. Wieloletnia służba pożarnicza na rzecz bezpieczeństwa naszego kraju została doceniona i nagrodzona licznymi medalami oraz odznaczeniami krajowymi i międzynarodowymi, w tym m.in.: Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Honorowym Medalem im. Józefa Tuliszkowskiego, Złotym Znakiem Związku OSP RP, złotą odznaką „Zasłużony dla Ochrony Przeciwpożarowej” oraz medalem honorowym im. Bolesława Chomicza.

Feliks Dela w listopadzie 1992 r. został awansowany do stopnia nadbrygadiera, a w 1997 r. – generała brygadiera.